

Het wilgenpatroon

Liefde voor Chinees porselein in Rotterdam

Alexandra van Dongen (Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam) & Fenmei Hu (Space 101 Rotterdam)

De omvangrijke collectie van Museum Boijmans Van Beuningen te Rotterdam bevat een deelverzameling Chinees porselein, die voornamelijk bijeen werd gebracht door de 19e-eeuwse Rotterdamse verzamelaar en natuurkundige dr. Elie van Rijkevorsel (1845-1928). In 1910 en 1928 liet hij zijn collectie Aziatisch porselein en Europees glas na aan ons museum, waar het de oudste basis vormt van de verzameling toegepaste kunst. Na zijn schenking vulde het museum deze collectie Chinese objecten aan met eigen nieuwe aankopen alsook schenkingen van andere verzamelaars, zoals Dr. J.C.J. Biensens de Haan, een arts en prentenverzamelaar die tijdens zijn wereldreizen ook in China diverse objecten kocht voor zijn verzameling.



Afb. 2, 3 - Atelier Jan van Eyck, De drie Maria's aan het graf (met links een detail), circa 1425-1435, olieverf op paneel, collectie Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam

In het Kunstmuseum in Den Haag is een zeldzaam voorbeeld van zo'n Syrische apothekerspot te vinden (afb. 4).



Afb. 4 - Apothekerspot, kiezel aardewerk, Damascus, Syrië, 1400-1450, collectie Kunstmuseum Den Haag

Vanaf de 17e eeuw werd Chinees porselein zo enorm populair in Europa, Nederland en Rotterdam dat het in grote hoeveelheden scheepsladingen door de VOC (Verenigde Oost-Indische Compagnie) werd geïmporteerd. De kopers gebruikten het als kostbaar luxe object in het huiselijk interieur en op de gedekte tafel. Alleen welgestelden konden zich Chinees porselein veroorloven. De eigenaren gaven soms opdrachten aan kunstenaars om hun kostbare bezittingen in de vorm van stilleven te vereeuwigen. De in Rotterdam geboren kunstenaar Willem Kalf (1619-1693) maakte dit soort schilderijen (afb. 5), waardoor we nu ook weten wat voor soort Chinees porselein er in de 17e eeuw in omloop was in Europa, Nederland en Rotterdam (afb. 6).



Afb. 5, 6 - Willem Kalf, Stilleven met een Ming-schaal, circa 1660, olieverf op doek, en een voorbeeld van een porseleinen Ming-schaal uit circa 1600-1625, collectie Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam

In het Rotterdam van de 18e eeuw was het gebruik van porselein in het interieur

al ingeburgerd. Op een schilderij van de Rotterdamse kunstenaar en decorschilder Nicolaes Muys (1740-1808) is een toneelscène uitgebeeld uit de voorstelling 'De belachelijke jonker', die kort daarvoor in de Rotterdamse Schouwburg werd opgevoerd (afb. 7). In de voorgestelde huiskamer is goed te zien op welke manier destijds porseleinen vazen, borden en het theeservies werd gebruikt.



Afb. 7 - Nicolaes Muys, De belachelijke jonker, 1777, olieverf op paneel, collectie Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam

Intussen werd het Chinees porselein vanaf de 17e eeuw ook nagemaakt door lokale Nederlandse pottenbakkers, de beroemdste voorbeelden daarvan zijn gemaakt in de stad Delft, waar het Delfts Blauw begon als een imitatieproduct van Chinees porselein (afb. 8).



Afb. 8 - Theepot in Chinese stijl, Delfts aardewerk, 1680-1700, collectie Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam

In de 19de eeuw, tijdens de industrialisatie, gingen Nederlandse pottenbakkers op grote schaal aardewerk produceren dat nog steeds de populariteit van het Chinese porselein laat zien. In Maastricht liet de koopman Petrus Regout zich inspireren door het Engelse serviesgoed in Chinese stijl, dat enorm populair werd. Vooral het zogenaamde Willow Pattern was zeer gewild. In de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam bevindt zich zo'n eetbord gemaakt tussen 1850-1900, door de Maastrichtse keramiekproducent Petrus Regout. Op het bord zie je een landschap aan de waterkant, een tuin met een wilgenboom, achter een hek een paviljoen en een brug waar drie mensen overheen lopen en twee vliegende en kussende zwaluwen in de lucht. Bestond het liefdesverhaal eerder dan het servies of heeft het servies deze legende tot leven gewekt? Je ziet drie rennende mannetjes op de brug, ze zouden de bedienden van de koning verbeelden die achter de koningsdochter aanzaten, omdat ze er vandoor was gegaan met haar geliefde. De koning deed er alles aan om hen te stoppen, maar dat liep niet goed af. De

geliefden transformeerden ter plekke in twee vliegende zwaluwen, die voorgoed samen konden zijn.



Afb. 9 - Bord met Willow Pattern, 1850-1900, industrieel aardewerk (transferprint), Petrus Regout & Co, Maastricht, collectie Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam

Wilhelmina Douglas Hawley (1860-1958) was de Amerikaanse overgrootmoeder (afb. 10) van Alexandra en als kunstschilder in Parijs reisde ze vaak in de zomermaanden naar het Zuid-Hollandse schildersdorp Rijsoord, gemeente Ridderkerk. Wilhelmina dronk haar leven lang thee uit haar favoriete in Engeland gemaakte 'Willow Pattern' theeservies. In Rijsoord werd ze verliefd op Bastiaan de Koning, die haar naar mooie schildersplekjes roeide. Haar huis aan de Rijksstraatweg 66 staat er nog steeds.



Afb. 10, 11 - Wilhelmina Douglas Hawley, overgrootmoeder van Alexandra van Dongen met haar Willow Pattern theeservies.

Theeserviezen met dit wilgenpatroon worden nog steeds gebruikt en zijn ook nog te koop. Vooral bij de kringloop zijn ze vaak te vinden in alle soorten maten en vormen. Met of zonder stempels, met een gouden of zilveren randje of met een bijzonder oortje. Het patroon is constant hetzelfde omdat het gebruik maakt van een transfertechniek. Voor een leek is het ene blauw-witte theesetje voor het gevoel hetzelfde als een ander blauw-wit theesetje. Dit specifieke wilgenpatroon vinden wij zo bijzonder dat we daarom ook hierover iets willen vertellen.

Op 17 juli zullen we in het Verhalenhuis Belvédère een lezing houden over het wilgenpatroon, tijdens een Chinese lunch. Gasten krijgen meer achtergrondinformatie over dit bijzondere patroon en drinken Chinese thee uit deze kopjes. Ook is er een korte voordracht uit 'Het wilgenpatroon', een mysterie uit de reeks van Rechter Tie en na de lezing schuiven we aan voor een heerlijke Chinese lunch. Voor meer informatie en reserveringen: www.verhalenhuisbelvedere.nl.

De Chinees-Indische restaurantcultuur op de lijst van immaterieel erfgoed



Zoals vele Chinezen in Nederland ben ook ik opgegroeid in een Chinees restaurant. Mijn ouders hadden een ahaalzaak met een klein restaurantgedeelte. Vaak werd er gezegd dat kinderen allemaal meehelpten in de zaak. Voor mijn oudere zus en ik was geen sprake van meehelpten; Het was keihard werken. Als ik kwaad wil spreken dan was het gewoon kinderarbeid. Wij hebben nooit geweten dat wat wij deden eigenlijk niet door de beugel kon, want welke andere Chinese gezin met kinderen deed dat nou niet? En we zijn niet als de meeste kinderen die zo opgroeiden, ook gewoon goed terechtgekomen. Het heeft velen van ons gemaakt tot wie we nu zijn: goede mensen met een mentaliteit van hard werken en handen uit de mouwen, niet zeuren maar doorzetten, je best doen in alles wat je doet en proberen het beste erin te worden. Onze generatie boekt succes in de Nederlandse maatschappij door hoe onze ouders hun leven hebben opgebouwd. We leren van hen en leren ook dat wij niet dezelfde fouten maken die zij maakten, uit bescheidenheid en onwetendheid.

In mijn jonge jaren, nadat mijn ouders het restaurant van de hand deden, dacht ik met een zwart beeld in mijn hoofd terug aan mijn jeugd. Nu ik zelf volwassen ben en mij vele jaren heb verdiept in de Chinese gemeenschap in Nederland en in de Chinese cultuur, ben ik steeds meer gaan waarderen hoe wij ons als Chinezen toch overal op de wereld goed weten te redden. De afhaalchinese is een icoon in Nederland. Het verdwijnen ervan kun je positief bekijken: onze en de volgende generatie Chinezen hoeven geen Chinees eten meer te verkopen om te overleven. Wij zijn goed opgeleid en kunnen goed betaalde banen vinden buiten het restaurantwezen. Een andere kant is dat een deel van de Chinees-Nederlandse cultuur straks tot de geschiedenis behoort. Welke Nederlander heeft nou nooit Chinees afgehaald? Wie is er niet opgegroeid met naar de Chinees gaan, samen met je ouders en daar een kroepoekje krijgen? Voor velen zijn dit mooie herinneringen. Er werden belangrijke feesten gevierd bij de Chinees om de hoek, vriendschappen gesloten met de Chinezen. Wordt Babi Pangang straks een gerecht uit een ver vervlogen verleden? Vriendin Julie Ng zet zich al jaren in om meer begrip te krijgen voor hoe wij Chinezen in Nederland reilen en zeilen in het Chinees-Indische restaurant, via de stichting Meer Dan Babi Pangang. Door ons open te stellen

en erover te praten komen de Nederlanders meer te weten over de 'gesloten' Chinese gemeenschap en zal daarom langzaam het stereotiepe denken over de Chinezen verdwijnen, zo hopelijk ook al die onnodige 'goedbedoelde' grapjes over Chinezen. Laat ik de woorden hier maar niet herhalen. Ik ben daarom reuzeblij dat het Meer Dan Babi Pangang is gelukt om de Chinees-Indische restaurantcultuur op de lijst te krijgen van het immaterieel erfgoed. Het geeft mij een extra impuls om door te gaan met waar ik al mee bezig ben: het verzamelen van verhalen en objecten van de Chinese geschiedenis in Nederland. OPROEP: Heb jij verhalen of spullen van je ouders of grootouders waar je zelf geen raad mee weet of juist vindt dat iedereen het moet weten? Ik neem het graag in ontvangst en geef het een plek.

Verhalenhuis Belvédère blijft in de zomervakantie open en programmeert 'Asian Summer @Belvedere'. Met vele leuke Aziatische activiteiten voor jong en oud en met veel lekkers. Houd de website www.verhalenhuisbelvedere.nl in de gaten voor het laatste nieuws over het programma.



Space101 is een kleine projectruimte die de Chinese cultuur toont via persoonlijke verhalen en projecten. Via 101voor010 open ik mijn wereld voor iedereen die geïnteresseerd is in kunst, cultuur en eten. Als beeldend kunstenaar ben ik ook sociaal maatschappelijk betrokken, dus berichten vanuit deze hoek zullen eveneens regelmatig een plek krijgen in 101voor010.



Fenmei (fenmei@space101.nl)



TIPS